

УДК 614.777: 628

ГІГІЄНИЧНІ ПИТАННЯ ВПЛИВУ СМІТТЕСОРТУВАННЯ НА ФІЗИКО-ХІМІЧНІ ТА БІОЛОГІЧНІ ВЛАСТИВОСТІ ТВЕРДИХ ПОБУТОВИХ ВІДХОДІВ

Тетеньова І.О.

ДУ „Інститут гігієни та медичної екології ім. О.М. Марзєєва НАМН України”, м. Київ

Вступ. Сміттесортування в Україні є обов'язковим елементом поводження з твердими побутовими відходами.[1].

За даними Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України у 8 містах працюють сміттесортувальні лінії [2]. В процесі сміттесортування вилучаються папір, скло, метал, полімери. Після відбору комерційно привабливих фракцій залишається неутілізована частина, склад і властивості якої значно відрізняються від нативних твердих побутових відходів (ТПВ). З гігієнічних позицій неутілізована частина ТПВ після сортування в Україні не вивчалася. Фізико-хімічні та бактеріологічні властивості визначають шляхи безпечного поводження з цією часткою.

Метою роботи було визначити вплив сміттесортування на морфологічні, фізико-хімічні та бактеріологічні властивості ТПВ для обґрунтування безпечного шляху поводження з неутілізованою частиною ТПВ після сортування.

Матеріали та методи досліджень. Дослідженню підлягали ТПВ, що надходять на сміттесортувальну станцію (МСС) ВАТ «Грінко» м.Києва. Морфологічний склад ТПВ визначався у відповідності з [3]. Санітарно-гігієнічна оцінка ТПВ проводилася за результатами досліджень фізико-хімічних показників: окислювально-відновлювального потенціалу (рН), вологості, вмісту органічних і мінеральних речовин, важких металів. Для визначення рН використовували потенціометричний метод на рН-метрі (ГОСТ 26423-85); вологості – ваговий метод (ГОСТ 28268-89). Визначення вмісту органічних і мінеральних речовин у ґрунті проводили гравіметричним методом у попередньо підготовленій (методом озолування) пробі. Важкі метали визначали атомно-абсорбційним методом на спектрофотометрі типу КАС-120.1. Підготовка проб ТПВ для визна-

чення вмісту важких металів проводилася методом сухого озолування – прожарювання їх у муфелі і наступною обробкою розчином азотної кислоти відповідно до [4].

Мікробіологічні показники включали визначення: ЗМЧ при 22⁰С та 37⁰С, індекс ЛКП, Індекс E.Coli, наявність патогенної мікрофлори. Дослідження проводили за [5].

Результати досліджень. Сміттесортувальна станція ТОВ «Грінко» (м. Київ) використовує французьке обладнання, розраховане на сортування «сухих» відходів. Переробка ТПВ здійснюється в день доставки сміття. Фракції відходів відбираються вручну. За даними МСС відсортовуються 10-20% відходів. На момент дослідження виділенню підлягали: металобрухт, тетрапак, макулатура, ПЕТФ-пляшка, поліпропілен; полістирол, поліетилен, склобій.

Були досліджені зразки ТПВ до і після сортування. Вихідні ТПВ відбиралися в приймальному бункері. Неутілізована частина відходів є сумішшю, що складається з дрібної фракції, яка відбирається перед конвеєром і відходів, що залишаються після конвеєра.

У таблиці 1 представлені середньорічні дані фракційного складу ТПВ до і після сортування.

Як видно з таблиці, у складі ТПВ преважують 3 фракції: папір та картон, харчові відходи та полімерні матеріали. Папір та картон представлені головним чином тетрапакетами, значно менше в складі ТПВ знаходиться канцелярського та газетного паперу, епізодично зустрічаються картонні упаковки. Треба відзначити, що частина паперу вже розмокає і не може бути відсортована. Вона переходить у неутілізований залишок.

У категорію харчові відходи потрапляють тільки ті відходи, які мають розміри в діаметрі більше 15 мм. Це залишки овочів і фруктів.

Таблиця 1. Середній вміст компонентів ТПВ до и після сортування (n=12).

Компонент, %	Несортовані ТПВ	Неутилізований залишок
	M±m	M±m
Папір та картон	15,90±3,80	8,08±3,58
Харчові відходи	18,85±10,85	9,55±3,44
Пластмаси	5,27±2,01	1,03±0,75
Поліетилен	11,70±1,90	9,68±3,43
Метали	3,63±1,18	0,50±0,10
Скло	5,00±2,35	1,23±0,85
Текстильні матеріали	6,03±2,59	6,75±1,00
Кожа, гума	2,70±0,47	3,15±0,53
Нерозсортований залишок	31,60±7,40	55,7±7,1

Іноді до цієї категорії відносять ще й так звані «садові відходи» або «рослинні відходи», тобто листя, гілки та ін. Серед полімерних матеріалів превалюють ПЕТ-пляшки і поліетиленова упаковка. Саме ці матеріали мають відносно великий об'єм при незначній масі і обумовлюють низьку щільність ТПВ. Метали представлені переважно сталевими банками з-під побутової хімії та консервними банками і кришками. Серед скла зустрічалися крім пляшок з-під пива та аптечних пляшечок, віконний склобій та лампи розжарювання. Шкіра і гума – взуття та сумки і т.д. становили найменш значиму частину відходів. Також епізодично нами були виділені керамічні відходи. Високий вміст нерозсортованого залишку, який переважно складається з харчових відходів, значно знижує ефективність сортування.

У неутилізованій частині ТПВ після сортування частка паперу та картону зменшується до 5-10%, практично повністю вилучаються ПЕТ-пляшки та металеві банки. За візуальними спостереженнями основна

маса неутилізованої частини ТПВ являє собою суміш поліетиленових пакетів, перекладених гниючими харчовими відходами з великими вкрапленнями комерційно непривабливих матеріалів (наприклад, на момент дослідження – текстильні матеріали).

Таким чином, в процесі сміттєсортування частково вилучаються полімерні вироби, папір та картон. В неутилізованій частині відзначається мінімальний вміст металобрухту та брухту скла. Неутилізована частка ТПВ після сортування (ТПВС) складається з харчових відходів, мілких фракцій (папір, картон, скло, змет, листя тощо) та фракцій, які в теперішній час не мають комерційного збуту (поліетиленові пакети після харчових продуктів та ін.).

ТПВ містять у своєму складі небезпечні хімічні речовини, такі як елементи живлення та ін., а також бактеріально забруднені.

Результати фізико-хімічних досліджень ТПВ до і після сортування представлені в таблиці 2.

Таблиця 2. Результати фізико-хімічних досліджень ТПВ до і після сортування, (n=12).

Показник	Кларк (за О.П. Віноградовим)	ГДК в ґрунті, мг/кг	Несортовані ТПВ, M±m	Неутилізований залишок, M±m
Щільність, кг/м ³			273,56±86,09	392,67±54,33
pH			5,85±0,32	5,63±0,38
Масова частка вологи, %			37,45±6,34	51,69±12,07
% вміст мінеральних речовин			42,29±4,47	36,18±7,05

Показник	Кларк (за О.П. Віноградовим)	ГДК в ґрунті, мг/кг	Несортовані ТПВ, М±m	Неутилізований залишок, М±m
% вміст органічних речовин			57,96±4,15	64,06±7,45
Свинець, мг/кг	10	32	0,73±0,32	0,068±0,02
Мідь, мг/кг	20	55	62,57±35,06	72,42±31,09
Цинк, мг/кг	50	100	73,743±23,43	93,41±20,69
Кобальт, мг/кг	8	5	17,80±7,51	6,01±3,11
Нікель, мг/кг	40	85	32,57±7,94	15,17±2,47
Марганець, мг/кг	850	-	50,35±14,13	58,92±12,99
Кадмій, мг/кг	0,5		0,18±0,08	0,60±0,22

З даних таблиці 2 випливає, що ТПВ мають слабокислу реакцію, вологість 30-45%, вміст мінеральних речовин становить близько 40%. Важкі метали визначаються в концентраціях, характерних для полігонів ТПВ [6].

В процесі сміттесортування щільність відходів збільшується з 210-300 кг/м³ до 350-450 кг/м³; вологість – на 10-15%, частка органічних відходів підвищується з 50-60% до 65-80% через переважне вилучення при сортуванні неорганічних компонентів. В процесі сміттесортування у складі ТПВ знижується вміст важких металів (свинець, кобальт, нікель, кадмій) і навпаки реєструється деяке

підвищення вмісту цинку, міді та марганцю, що обумовлено підвищенням частки харчових та рослинних відходів в структурі ТПВ. В неутилізованій частині ТПВ вміст важких металів (свинець, кадмій, нікель, кобальт) на відміну від нативних ТПВ не перевищує їх кларки та ГДК у ґрунті. Перевищення кларків в неутилізованій частині ТПВ після сортування зареєстровано для міді (до 8 разів), цинку (до 2 разів); ГДК – для міді (до 3 ГДК) та цинку (до 1,2 ГДК).

У таблиці 3 представлені результати бактеріологічного аналізу проб відходів сміттесортувальної станції до і після сортування.

Таблиця 3. Результати санітарно-бактеріологічних досліджень ТПВ до і після сортування.

Показник	Несортовані ТПВ	Неутилізований залишок
ЗМЧ, КУО/г (t-37 ⁰)	2,9×10 ⁶	1,1×10 ⁶
ЗМЧ, КУО/г (t-22 ⁰)	1,7×10 ⁷	1,5×10 ⁷
Індекс ЛКП	>2,4×10 ⁶	>2,4×10 ⁶
Індекс E.Coli	>2,4×10 ⁶	>2,4×10 ⁶
Патогенна мікрофлора, В т.ч. сальмонели)	Не виявлені	Не виявлені

Як видно з таблиці 3, всі зразки ТПВ мало відрізнялися за бактеріологічними показниками. Для всіх проб характерно високе загальне мікробіологічне обсіменіння – кілька мільйонів КУО в 1 г. У всіх зразках виявлено значну кількість термофільних бактерій 1,4×10⁵ – 1,5×10⁷ КУО / г, що вказує про наявність органічних речовин у зразках. Показники фекального забруднення – БГКП,

ЛКП також характеризують досліджувані проби як забруднені. Патогенні бактерії не виявлені.

Бактеріологічні показники в результаті сміттесортування не змінюються, що пов'язано з тим, що джерело розмноження мікрофлори – харчові відходи – в процесі сміттесортування не вилучаються.

Висновки

1. У процесі сміттесортування збільшується щільність і вологість відходів, вилучаються переважно неорганічні компоненти, що призводить до збільшення частки органічних відходів у середньому на 6%. У складі ТПВ знижується вміст важких металів і навпаки реєструється деяке підвищення вмісту мікроелементів. В неутілізованій частині ТПВ вміст важких металів (свинець, кадмій, нікель, кобальт) на відміну від нативних ТПВ не перевищує їх кларки та ГДК у ґрунті. Бактеріологічні показники в результаті сміттесортування не змінюються.

2. З гігієнічної точки зору сміттесортування позитивно впливає на якість ТПВ, що пов'язано не тільки із зменшенням кількості відходів, а й із змінами морфологічного складу неутілізованої частини ТПВ на більш сприятливий для поховання на полігонах (виключення з ТПВ компонентів, які призводять до зменшення щільності ТПВ, мають значний термін розкладання в ґрунті, містять найбільш небезпечні для здоров'я людини хімічні речовини тощо).

3. Для України найбільш перспективним шляхом поводження з неутілізованою частиною ТПВ після сортування є захоронення на полігонах, оскільки такі відходи малопридатні для термічної обробки за рахунок високої вологості, для компостування – через значний вміст речовин, що не піддаються біологічному розкладанню. Для зменшення негативних наслідків функціонування полігонів рекомендується захоронення відходів після глибокого пресування (до щільності природних ґрунтів) у вигляді брикетів на спеціалізованих полігонах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України « Про відходи» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1998, N 36-37, ст.24 Зі змінами, внесеними згідно із Законами N 3073-III (3073-14) від 07.03.2002, ВВР, 2002, N 31, ст.214 N 2290-IV (2290-15) від 23.12.2004, ВВР, 2005, N 6, ст.140 N 1825-VI (1825-17) від 21.01.2010, ВВР, 2010, N 10, ст.107 N 2756-VI (2756-17) від 02.12.2010, ВВР, 2011, N 23, ст.160 N 4731-VI (4731-17) від 17.05.2012, ВВР, 2013, N 15, ст.98 N 5179-VI (5179-17) від 06.07.2012 N 5400-VI (5400-17) від 02.10.2012 N 5402-VI (5402-17) від 02.10.2012 N 5456-VI (5456-17) від 16.10.2012.
2. Системи поводження з твердими побутовими відходами в українських містах, роль міського населення в роздільному збиранні сміття та рекомендації для органів місцевого самоврядування». – Київ: ПРООН/МПВСР, – 2011. – XX с.
3. Методичні рекомендації з визначення морфологічного складу твердих побутових відходів, затверджені Наказом Мінжитлокомунгоспу України від 16 лютого 2010 р.
4. "Методические указания по определению тяжелых металлов в почвах сельхозугодий и продукции растениеводства", – М., – 1989.
5. "Методические указания по санитарно-микробиологическому исследованию почвы", – М., – 1977.
6. Касимов А.М. Твердые бытовые отходы. Технологии, оборудование. Проблемы и решения / А.М. Касимов, В.Т. Семенов, А.М. Коваленко и др. – Харьков, – 2006. – 301 с.

ГИГИЕНИЧЕСКИЕ ВОПРОСЫ ВЛИЯНИЯ МУСОРОСОРТИРОВКИ НА ФИЗИКО-ХИМИЧЕСКИЕ И БИОЛОГИЧЕСКИЕ СВОЙСТВА ТВЕРДЫХ БЫТОВЫХ ОТХОДОВ

Тетенева И.А.

Определены морфологические, физико-химические и бактериологические свойства неутілізованной части твердых бытовых отходов (ТБО) после мусоросортировки. Показано, что в процессе мусоросортировки увеличивается плотность и влажность отходов, доля органических отходов повышается в среднем на 6% из-за преимущественного

удаления неорганических компонентов. В составе ТБО снижается содержание тяжелых металлов и наоборот регистрируется некоторое повышение микроэлементов. В неупотребленной части ТБО после сортировки содержание тяжелых металлов (свинец, кадмий, никель, кобальт) в отличие от нативных ТБО не превышает их кларки и ПДК в почве. Бактериологические показатели ТБО в результате мусоросортировки не изменяются

Определены пути безопасного обращения с неупотребленной частью ТБО после сортировки.

**HYGIENIC ISSUES ON THE IMPACT OF REFUSE SORTING
ON PHYSICO-CHEMICAL AND BIOLOGICAL PROPERTIES
OF SOLID DOMESTIC WASTE**

I.A. Teteniova

Morphological, physico-chemical, and bacteriological properties of unutilized part of solid domestic waste (SDW) have been determined after refuse sorting. We demonstrated that density and humidity of waste, a part of organic waste increased by 6% on the average due to the primary removal of inorganic components. A content of heavy metals decreases and some increase of microelements is registered in the SDW composition. After sorting in unutilized part of SDW a content of heavy metals (lead, cadmium, nickel, cobalt) doesn't exceed their clarkes and MAC in soil unlike native SDW.

The ways for safe handling with unutilized part of the SDW after sorting have been determined.

Куратор розділу – д. мед. наук, проф. Станкевич В.В.